12.10.2022 EOAK/6042/2022

Eduskunta, Lakivaliokunta

00102 EDUSKUNTA

Viite: Lausuntopyyntö 7.10.2022

ASIA: Hallituksen esitys eduskunnalle kaikkien henkilöiden suojelemiseksi tahdonvastaiselta katoamiselta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi sekä laiksi rikoslain 11 luvun muuttamisesta (HE 87/2022 vp)

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt kuultavaksi asiantuntijaa sekä antamaan kirjallisen asiantuntijalausunnon asiakohdassa tarkoitetusta hallituksen esityksestä.

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi kaikkien henkilöiden suojelemiseksi tahdon vastaiselta katoamiselta New Yorkissa 20.12.2006 tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen sekä lain sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Lisäksi ehdotetaan, että rikoslaissa säädettäisiin rangaistavaksi tahdonvastaisen katoamisen toteuttaminen ja tehtäisiin tästä uudesta rikoksesta aiheutuvat muut muutokset rikoslakiin.

Yleissopimuksen tavoitteena on estää tahdonvastaisia katoamisia, torjua tahdonvastaisen katoamisen rikoksen rankaisemattomuutta ja auttaa katoamistapausten selvittämisessä. Keskeinen keino tavoitteeseen pääsemiseksi on yleissopimuksen kriminalisointivelvoitteet.

Totean aluksi yleisesti, että pidän hyvänä nyt kyseessä olevan kansainvälisen sopimuksen hyväksymistä ja voimaan saattamista Suomessa. Sopimus on yksi YK:n yhdeksästä keskeisestä ihmisoikeussopimuksesta. Yleissopimuksen hyväksyminen vahvistaa oikeusvaltioperiaatetta, yksilön oikeuksia sekä ihmisoikeuksien kansainvälistä valvontaa.

Eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen kiinnitti hallituksen esitysluonnoksesta antamassaan lausunnossa (9.3.2022; EOAK/790/2022) huomiota muun muassa siihen, että ehdotetun ri-

koslain 11 luvun 4 c §:n mukaan tahdonvaltainen katoaminen voitaisiin toteuttaa esimerkiksi pidättämällä tai vangitsemalla, mutta näitä käsitteitä ei ole sopimuksessa määritelty ja ne eivät välttämättä tarkoita samaa kuin pakkokeinolaissa tarkoitetut pidättäminen ja vangitseminen.

Pidän hyvänä, että nyt kyseessä olevassa hallituksen esityksessä edellä mainittujen käsitteiden sisältöä ja suhdetta pakkokeinolakiin on selkeytetty ja analysoitu tarkemmin (s.53).

Oikeusasiamies Jääskeläinen kiinnitti aikaisemmassa lausunnossaan huomiota myös siihen, että ehdotetun rikoslain 11 luvun 4 c §:n suhde ns. itsekriminointisuojaan voi olla ongelmallinen. On hyvä, että tätä suhdetta on hallituksen esityksessä selvennetty. Esityksen sivulla 54 todetaan tältä osin esimerkiksi, että jos henkilöä epäillään tahdonvastaisen katoamisen toteuttamisesta, hänen ei tarvitse rikosprosessissa myötävaikuttaa mainitun rikoksen selvittämiseen kertomalla rikoksen tunnusmerkistön toteutumisen kannalta merkityksellisistä seikoista tai vastaamalla niitä koskeviin kysymyksiin.

OA kiinnitti aikaisemmassa lausunnossaan huomiota myös siihen, että ehdotetun 4 c §:n tunnusmerkistössä on seuraava vaatimus: ”aiheuttaa menettelyllään vapaudenriiston kohteeksi joutuneen jäämisen vaille oikeussuojaa.” Hän totesi, että edellä kuvattua muotoilua olisi mahdollisesti vielä syytä harkita. Nyt kyseessä olevassa esityksen perusteluissa asiaa on selvennetty ja todettu muun muassa, että oikeussuojalla ei tässä yhteydessä tarkoiteta sitä, että epäillystä tahdonvastaisen katoamisen toteuttamisesta käynnistetään rikosprosessi.

Totean lopuksi, että yleissopimukseen ehdotetaan tehtäväksi varauma adoption kumoamisen osalta, koska Suomessa voimassa olevaa adoptiota ei voida purkaa. Adoption pysyvyyden katsotaan olevan lapsen edun mukaista. Suomessa painopiste on adoption ennakkovalvonnassa. Jälkivalvonnan mahdollisuudet ovat rajalliset jo senkin vuoksi, että adoption kumoaminen lapsen taustassa havaittujen seikkojen vuoksi olisi usein lapsen edun vastainen toimenpide.

Minulla ei ole huomautettavaa edellä mainittuun varaumaan. Voin yhtyä esityksessä esitettyyn näkemykseen siitä, että asiaa tulee seurata ja varauman tarpeellisuutta voidaan myöhemmin arvioida uudelleen.

Esittelijäneuvos Jari Pirjola

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asiahallintajärjestelmässä.